

“КРИВИЧНО ЗАКОНОДАВСТВО И КРИВИЧНО ПРАВОСУЂЕ У
ПЕРСПЕКТИВИ НОВИХ ДРУШТВЕНИХ ПРОМЕНА”

Саветовање “Кривично законодавство и кривично правосуђе у перспективи нових друштвених промена” одржано је у Будви, од 4 до 6. јуна 1992. године у организацији Института за криминолошка и социолошка истраживања из Београда.

I.

Полазћи од тенденције Југославије да увек буде активни учесник свих демократских и напредних светских и европских токова, директор Института др Добривоје Радовановић, у својој уводној речи нагласио је неопходност једновременних радикалних измена у кривичном законодавству, Закону о кривичном поступку и Закону о извршењу кривичних санкција, јер је то једини начин да се оствари традиционално опредељење заштите права и слобода човека, а ово саветовање је део доприноса томе.

Проф. др Љубиша Лазаревић, који је пишући свој реферат, “Јединствени кривични законик и његови основни принципи”, пошао од претпоставке која нам се свима чинила толико извесна, да ће најзад бити напуштена концепција подељене законодавне надлежности у кривичном законодавству, изнео је у њему све предности доношења јединственог кривичног законика за територију Југославије. Указујући на многе критичке примедбе, које су се искристалисале како у пракси тако и у теорији, у односу на већи број постојећих решења у Кривичном закону, проф. др Љубиша Лазаревић истиче као неопходне одговарајуће измене и допуне, не само конкретних решења него и неких начелних опредељења. Излажући најпре најзначајнија питања, проф. др Љубиша Лазаревић је указао на потребу стриктног поштовања начела законитости, како у изградњи општих института тако и у одређивању бића појединих кривичних дела, на нужност увођења принципа легитимности кривичноправне принуде на евидентнији начин у кривично законодавство, и његово реализовање као и на потребу даље хуманизације нашег кривичног законодавства у смислу увећања мере поштовања личности и њеног достојанства, и минимизирања зла које је у неким кривичним санкцијама садржано. Наведено се може ставити једино увођењем додатних алтернативних мера уз постојеће, као што би била кауција о добром владању, добровољни рад преко викенда, и преиспитивање прихваћених казних оквира у правцу смањивања високих посебних минимума и посебних максимума казни. Не сме се занемарити ни потреба доследнијег уважавања уставног начела о једнакости грађана пред законом, а даља афирмација начела субјективне одговорности у кривичном праву најбоље би се реализовала преиспитивањем низа одредби, међу којима посебан значај има правна заблуда. Посебни део Кривичног закона СФРЈ и републичких закона неопходно је првенствено ревидирати по више питања: дубљи реформски захвати у односу на кривична дела против основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбедности СФРЈ, уместо досадашњих измена претежно

козметичког карактера; отклањање слабости одредаба које регулишу кривична дела против оружанних снага и изостављање кривичних дела против самоуправљања, јер није могућа њихова аутоматска интеграција у нови кривични законик.

Истичући да је у реферату изнео само нека од актуелних питања која су постојеће друштвене промене избациле на површину збивања, проф. др Љубиша Назаревих је у сном усменом излагању дао значајан критички осврт, повлачећи паралеле између стања у кривичном законодавству које смо имали, онога које смо очекивали, и онога које је успостављено. Одсуство јасних правила у Уставу о надлежности у кривичним стварима узроковало је непрецизност попућеног решења о разграничењу надлежности између федерације и федералних јединица. Тиме што Устав прописује да СРЈ утврђује правила о одговорности и санкцијама за повреду слобода и права човека и грађана, остало је перенето питање надлежности у односу на правила о рехабилитацији и казненој евиденцији и отворен је проблем ширине тумачења "слобода и права" човека и грађанина. Три су могућа решења: широко тумачење које иако обухвата све људске слободе и права, неминовно оставља по страни питање надлежности за кривична дела против привреде, јавног реда и правног саобраћаја и службене дужности; уско тумачење, по којем је федерацији остављено регулисање само заштите класичних политичких слобода и права, док би сва остала питања била у надлежности федералних јединица; хибридно, када одлуку доносе политички фактори опредељујући се или за јаку федерацију или за јаке федералне јединице. Питање смртне казне изазива недоумице јер је као критеријум могућности прописивања и изрицања смртне казне постављен формални елемент: који закон, савезни или републички, прописује кривично дело, Републике нису ничим ограничене при одређивању која ће кривична дела бити забрањена смртном казном. Наведено узрокује извесну контрадикцију тиме што постоји могућност изрицања смртне казне за кривично дело тешког убиства, али не и за кривично дело геноцида или ратног злочина. Да ли остати при садашњим решењима, не мењати ништа, или приступити неопходним партијалним изменама, дилема је коју намеће предуги *vacatio legis*, скоро две године, при чему проф. др Љубиша Назаревих пледира за партијалне измене, потенцирајући у завршном излагању примарност успостављања функционисања правне државе.

Уставне промене које су биле у току, у време израде реферата доцента др Војислава Ђурђевића, "Кривично процесно законодавство у новим друштвеним условима", определиле су начин на који је он приступио обради проблема кривично-процесног законодавства у новим друштвеним условима. Неминовно се намеће потреба о преиспитивању одредаба које регулишу стварну и функционалну надлежност Савезног суда и савезног државног тужиоца. Надлежност Савезног суда треба проширити и на обезбеђивање јединствене примене савезних прописа, тиме што би Савезни суд утврђивао начелне ставове у циљу јединствене примене савезних закона, а са друге стране жалбе Савезном суду требало би да буде правни лек подједнако доступан свима. Због тога што самоуправни судови губе својство уставне категорије, неопходно је њихово изостављање из новог ЗКП-а, али из практичних разлога треба дати могућност њиховог функционисања, на нови начин, под строгим условима и у тачно одређеним случајевима. Догичући се питања заштите својине у кривичном поступку, доцент др Војислав Ђурђевић, истиче да Нацрт устава јамчи једнаку заштиту свим облицима својине, што иницира измене у неким процесним институтима као што су: кривична пријава, имовинскоправни захтев и одузимање имовинске користи од субјеката друштвених средстава. Даље је наведена потреба укидања притвора од стране органа унутрашњих послова и успостављање права окривљеног на брзаноца одмах после превентивног лишења слободе. За све наведене измене потребно је створити одговарајуће услове.

Процесној проблематици, са различитих аспеката, приступили су и аутори реферата у којима су обрађени: проблем надлежности кривичних

судова, начела кривично-процесног права у контексту заштите права човека, платформа за остварење независности судова и претпоставке за избор и разрешење судија.

Судија Радован Кривокапић изнео је у свом реферату, "Проблеми надлежности кривичних судова", низ запажања, проистеклих из праксе, везаних за надлежност кривичних судова. Присутна девалација динара учинила је актуелним преиспитивање утврђивања стварне надлежности судова код кривичних дела, где се новчани износи јављају као квалификаторна околност и успостављање обавезе врховних судова да у најкраћем року донесу начелне ставове о валоризацији обележја кривичних дела која су изражена у неодређеним вредносним количинама "знатна штета", "имовина већег обима", већа имовинска корист". Код кривичних дела пљачке, недозвољене трговине и исплаћања алиментације недефинисани су критеријуми за утврђивање месне надлежности судова, што доводи до неуједначености судске праксе. У новонасталим политичким околностима функционисања правног система посебна пажња мора бити посвећена решавању проблема делегирања надлежности на подручја других република.

Магистар Ђорђе Ђорђевић је присутне упознао са основним цртама реферата "Начела кривичног процеса права и заштита права човека", одсутног проф. др Николе Матовског, наглашавајући да искионски проблем теорије кривично-процесног права представља успостављање равнотеже између гаранције основних права и слобода човека, са једне стране, и заштите функције кривичног права и тенденције за ефикасношћу деловања, са друге. У реферату је дат сумаран преглед једног броја права и слобода предвиђених у значајним међународним конвенцијама, компарирана је пракса реализације англоамеричког и европско-континенталног система и повучена паралела са нашим кривично-процесним законодавством, што је резултирало доношењем неколико предлога. Неопходно је успостављање једногласности при доношењу одлука којима се изриче смртна казна и обавезе органа унутрашњих послова да ухапшеном лицу наведу разлоге лишења слободе одмах по лишењу, а не тек предајом решења о притвору, чиме би биле избегнуте неке од контролизација које постоје у законским формулацијама о притвору. Насупрот томе, када су у питању право на предлагање доказа и присуство процесним радњама окривљеног, наш кривични поступак надмашује остале европске континенталне поступке, а без икаквог претеривања и обавезе преузете потписивањем међународних уговора о правима човека.

Проф. др Момчило Грубач је детаљно размотрио питања везана за услове и поступак избора и разрешења судија, у истоименом реферату, јер имају непроцењив значај за квалитет судских одлука и нераскидиво су везани за питање независности суда као фундаменталне претпоставке правне државе. Стаљност судијске функције, уведена најновијим републичким уставним изменама носи опасност од формирања затвореног и непродуктивног staleja са огромним овлашћењима и зато услови за избор судије имају непроцењиви значај. Недостаци постојећег решења су неуважавање више стручности, као предности при избору судије, јер неминовно је да је стручници судија независнији; запостављање значаја структуре личности (интелектуални, афективни квалитети, воља својства) потенцијалног судије и занемаривање склоности кандидата ка овој професији. У обзир није узета ни специфичност функције председника суда, тако да се за избор не траже никакви додатни услови нпр. организационе способности. Похвално је законско решење по којем је неопходно одређено радно искуство за вршење судијске службе, али је недоследно спроведено, јер и даље постоји могућност да за судију поротника буде бирана особа са навршених 18 година живота, када лице нема ни минимум потребног животног искуства да би квалитетно вршило своју дужност. Полазећи од тога да је најбоље могуће решење постављање судија, уместо њиховог избора, под условом да постоје одређене гаранције које ће спречити њихову злоупотребу у политичке сврхе (формирање правосудног савета, већа), а које није код нас актуелно решење. Централиза-

ција избора судија, остварена тиме што судије свих судова бира републичка Народна скупштина, оправдана је, али није најадекватнија, јер ће то добити карактер рутинског и формалног чина, услед тога што амбијент Народне скупштине није погодан за свестрано и пажљиво утврђивање чињеница; кандидати су анонимни и зато је нереално очекивати суштинску расправу у конкретним случајевима избора, тако да је за доношење одлуке, *de facto*, од највећег значаја фаза формирања предлога. наведено нужно даје негативну конотацију решењу по којем предлог формира скупштински Одбор за правосудје, па би било много боље да је то у надлежности опште седнице Врховног суда. Исти недостаци испољени су и у поступку за разрешење судија, али ипак примарни је немогућност кандидата да се изјасни о поднетом предлогу, чиме овај поступак добија изразити карактер инквизиторности. Нови избори судија су се наметнули као неминовност, поступност је требало да буде њихово квалитативно обележје, што је занемарено, тако да ће се избор свих судија једновремено обавити, уместо sukcesивно, по истеку мандата судијама. И поред настојања иновирања, задржали су се неки од акутних проблема, као што је изостанак оптималног броја судија, па је и даље њихова оптерећеност евидентна.

Надовезујући се на претходни реферат, др Зорица Мршевић, својим излагањем, "Начини остварења независности судова", отвара наведену проблематику, и истиче да закон јесте обавезни критеријум правне истине за судију, али домет закона никад није апсолутан и стога се у сваком случају може отворити поље за креативно деловање самог судије. При реализацији стваралачке улоге судија је усмерен у правцу изналажења најпримењивијег решења, а то је несумњиво оно које би довело до боље когзистенције и једнакости међу људима. Вечити идеал јесте постизање како личне (трајање и услови судске службе нису под контролом извршне власти), тако и стварне независности (судија је обавезан само да поштује закон и следи сопствену савест). Пласирајући низ информација које су резултат истраживачког дела Пројекта "Појаве угрожавања независности судова" (пројекат завршен 1990. године у организацији Института за криминолошка и социолошка истраживања из Београда), а којима обилује излагање, др Зорица Мршевић износи закључак да интервенције свих врста постоје али указује и на начине којима је могуће тај утајај смањити. Скоро је општеприхваћен став испитаних судија да је неопходно критички преиспитати постојећи начин избора судија, вршити ригорознију селекцију и укинути тоталну економску и статусну деградацију судског позива. Независност може прећи пут од идеала у реалност само уколико се оствари трансформација људског фактора у правцу стицања имунитета на неформалне утицаје путем јавног мњења.

"Однос и сарадња судова и адвокатуре", размотрени у реферату адвоката Милана Вујина, умногоме зависе од прописа из области процесног права. Подизању квалитета односа адвокатуре и судства допринело би уколико бранилац стекне својство странке, а странкама се дају већа права у односу на употребу доказа. Нужност остваривања независности адвокатуре, која гарантује грађанима и правним субјектима пружање потпуне правне помоћи, доведена је у питање губитком статуса уставне категорије, у последњим изменама Устава Републике Србије, а могла би се делимично поправити заједничким састанцима судија и адвоката, на којима би се отворено и стручно расправљало о свим уоченим проблемима.

Несумњив значај улоге правосудних органа у примени и развоју кривичног права истакао је у свом реферату ("Улога органа кривичног правосудја у развоју кривичног права"), проф. др Мирослав Ђорђевић. Правосудни органи реализују законодавствену вољу финализирајући садржину законских одредаби и дајући јој животну форму. И поред одсуства формалне обавезности судских одлука, оне делују снагом своје убедљивости и правне аргуменативности. Стваралачка моћ судске праксе најафирмативнија је у погледу решавања оних питања која закон свесно није регулисао, нпр. сила и претња, стварно кајање, прелуштајући њихово решавање пракси, када судови одлуке

доносе базирајући их на теоријским ставовима и сопственој емпирији. у условима високе инфлације често се намеће потреба кориговања понуђених законодавних решења применом различитих еластичних института - ублажавање казне, условна осуда. Богатство судске праксе унапређује еволуцију кривичног права указивањем на потребне измене у кривичном законодавству, стављањем примедби на пројекте кривичних закона и усмеравањем фокуса интересовања теоретичара на одређене практичне проблеме. Због свега наведеног, стручњаци из правосудних органа, несумњиво заслужују своје место у комисијама за израду законских пројеката.

Увек када се у жижи интересовања теоретичара нађе проблем субјекта кривичног дела, нужно се намеће питање какав статус припада правним лицима. Проф. др Обрад Перић у свом реферату "Законодавство у области привредних преступа и његове могуће промене", истиче да је отклоњена дилема о потреби одговорности правних лица, али да се још увек трага за адекватним законским решењима. Одређење појма привредног преступа новим Законом о привредним преступима (из 1985. године), упућује на то да су конститутивни елементи: друштвена штетност, противправност изражена кроз повреду прописа о привредном или финансијском пословању, последица, одређеност у пропису. Као позитивно, проф. др О. Перић истиче прецизнирање противправности, јер је наведена врста прописа на коју се повреда односи, али замера изостављање субјекта (право и одговорно лице), јер друштвена штетност не може бити допринети разграничењу привредних преступа од осталих категорија казних деликата, наспрот субјектима, који ту снагу имају. И даље егзистира као нерешено питање одговорности органа управљања, који је по правилу колективни орган, те се не подводи ни под одговорност лицу. Иако постоји мноштво прописа који регулишу ову област, уочава се потреба одређених измена у складу са постојећим друштвеним променама, тако што би се нека понашања декриминализовала, а нека инкриминисала. Свеукупност уставних и законских промена иницира неопходност преиспитивања и области казненог права, а могућа решења крећу се у два правца: задржати категорију кривичних дела за која би као и до сада одговарала физичка лица, код привредних преступа предвидети само одговорност правних лица, док би за прекршаје одговарала и правна и физичка лица. Насупрот томе предлаже се укидање привредних преступа и њихово трансформисање у кривична дела и прекршаје, зависно од тежине последице.

Недоречност је карактеристика и следеће области казненог права, прекршајног, која је актуелизирана рефератом др Наташе Мрвић под називом "Прекршајно законодавство, основни проблеми и могући правци будућег развоја". Хиперинфлација прописа о прекршајима проузрокује њихово непознавање, чак и од оних субјеката који су компетентни за њихову примену, и доводи до колизије савезних и републичких прописа. Да би се отклонили постојећи проблеми, неопходно је стриктно разграничити надлежност, тако што би била подељена између савезне и републичке скупштине и владе. Непрецизност дефинисања правне природе прекршаја и лутање између правног деликта, лакшег облика кривичног дела и посебног деликта, намеће потребу експлицитног одређивања кључних елемената, који би по др Наташи Мрвић, могли бити: значај дела, тежина повреде или степен угрожавања, и врста и тежина кривине учиниоца. По питању санкција, др Наташа Мрвић, заузима негативан став у односу на увођење условне осуде у систем прекршајних санкција и уједно предлаже ревидирање постојећег система, било потпуним укидањем казне затвора и задржавањем новчане казне, административних мера и накнаде штета, било задржавањем казне затвора још извесно време, али само за најтеже прекршаје и оне који су извршени у повратку. Сам прекршајни поступак неминовно изискује уређивање по принципу специјалног економског поступка, у којем ће основне карактеристике бити ефикасност и економичност. Не треба занемарити ни чињеницу да неопређени, маргинални положај судија за прекршаје доводи до изложености знатним друштвеним и политичким утицајем, а евидентна је и

потреба боље кадровске и стручне оспособљености органа управе надлежних за одлучивање у посебним прекршајним стварима (царински, девизни и сл. прекршаји). Једино радикалнији захтев, уз постојеће стање ствари, може имати реалну практичну вредност, намеће се по, др Наташи Мрвић, као закључак из свега изложеног.

Наглашавајући да постојећа решења законског регулисања извршења казне затвора, у Југословенском праву нису далеко од актуелних светских стандарда, проф, др Жарко Јашовић указао је (у реферату "Нека актуелна питања законског регулисања извршења казне затвора") само на она питања, која по својој ургентности, заслужују посебну пажњу у предстојећем ревидирању законских решења:

- неопходност дефинисања циља казне затвора;
- јасно прецизирање мера које су у функцији ресоцијализације и социјалне адаптације;
- законско прописивање начела који фундаментирају праксу;
- проналажење прикладнијег назива за затворске установе;
- потреба конституисања устава за извршење кратких казни затвора за повратнике;
- облигаторност ваншколских облика образовања и учења осуђених лица;

- прецизирање односа између центра за испитивање личности и опсервационих одељења у оквиру самих затворских установа;

- законско регулисање интерне класификације;
- унапређење система награђивања и кажњавања;
- елиминисање мере усамљења, као анархоне дисциплинске санкције;

Бројност ових проблема указује, по проф. др Жарку Јашовићу, на неопходност доношења посебног закона, који би на целовит начин регулисао сва питања од значаја за постизање, како опште сврхе кажњавања, тако и посебног циља казне лишења слободе.

Мр Гордана Зрилић, указала је на недоследности постојећих законских решења која регулишу извршење мера безбедности (у истоименом реферату). Нејасно је да ли мера безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи, може трајати дуже од изречене казне затвора битно смањено урачуњливом лицу, као што је неприхватљива и могућност замене мере безбедности обавезног лечења на слободи мером безбедности упућивања у затворену здравствену установу, уколико се лице не подвргне лечењу на слободи. Мера безбедности обавезног лечења алкохоличара и наркомана не може имати факултативни карактер, а не постоје реални разлози који би указивали на потребу другачијег поступања, зависно од тога да ли је у питању услова осуда (када се ова мере може изрећи) или судска опомена оди. ослобођење од казне (где би требало предвидети могућност изрицања). У завршном излагању, предложене су измене постојећег система мера безбедности, у смислу елиминисања мере обавезног лечења на слободи, задржавања преостале две медицинске мере и мере одузимања предмета у систему мера безбедности, док би остале мере безбедности добиле карактер споредних казни.

Проф. др Ђурађ Стакић започео је своје излагање "О извршењу васпитних мера", приказом општих развојних трендова у области извршења васпитних мера (заводски - ванзаводски третман, радикално немешање, превенција), а затим указао на нека од савремених превирања у ресоцијализацији малолетника, наглашавајући значај те области и апелујући да јој буде посвећена заслужена пажња, у смислу преиспитивања, како могућности, тако и ограничења третмана у друштвеној заједници. На крају је усмерио пажњу присућних на неке од светских трендова у области извршења васпитних мера, где су уочљива следећа стремљења: мултидисциплинарни приступ путем тимског рада стручњака; богаћење и нијансирање арсенала кривичних санкција, установа и програма у служби индивидуализације третмана; постизање континуитета од откривања кривичног дела до потпуне социјал-

не реинтеграције малолетника; еластичност у реализацији и фаворизовање природности, специфичност и правовременост третмана и његово усмеравање на само извориште проблема, уз нужно проверавање адекватности коришћених метода.

Обиљем актуелних статистичких података, др Миодраг Симовић је дао, реалну, квалитативну и квантитативну слику "Обима, структуре и динамике малолетничке деликвенције, и политике гоњења малолетних учинилаца кривичних дјела у Босни и Херцеговини", и не занемарујући универзалност овог проблема, истакао пораст не само бројчани већ и по тежини извршених кривичних дела, уз манифестовање агресивности и безобзирности и масовност појаве злоупотребе наркотика међу омладином. Упозоравајући да све наведено, да све наведено, без обзира колико је депримирајуће, представља нашу реалност, сугерирао је извесна могућа решења. Суштина адекватне реакције на малолетничко делинквентно понашање, евидентно није у оптирању за блажи или строжи третман, већ у *de facto* одвајању малолетника од начина живота штетног, не само за њега самог, већ и за друштво у целини. Иако је значај превенције несумњив, нерешено је питање субјеката који фигурирају као носиоци овог деловања, а није каналисано ни само деловање. Алармантан је изостанак, од већине земља прихваћен, "продужене терапије", којом се малолетнику пружа помоћ у решавању акутних проблема проистеклих из деловања различитих криминогених фактора. Први корак, у смислу унапређења целокупног стања малолетничке делинквенције, представљају неопходне законске измене у правцу ефикаснијег санкционисања поседовања дрога и проширења примене одредби Општег дела Кривичног закона о ослобађању од казне, стварној и правној заблуди, као и о евиденцији на малолетне учиниоце кривичних дела. Учесницима Саветовања реферат др Миодрага Симовића изложио је мр Јован Ђурић, због објективне спречности аутора да присуствује Саветовању.

II.

И овог пута је потврђено правило да највећи креативни потенцијал посе дискусије које фокусирају примарне проблеме са којима се суочавају практичари у свакодневном раду и који опредељују интелектуални ангажман теоретичара.

Проф. др Мирослав Ђорђевић подсетио је присутне на чињеницу да је још почетак 90-их био обележен радом на изменама савезног и републичког кривичног законика, а да је нови Устав, непружањем децидираних решења, отворио простор у којем се различитим тумачењима одредби о законодавној надлежности може доћи до контрадикторних решења, и стога се залажио за неприхватање уставних решења о подељеној законодавној надлежности у кривичноправној материји, већ за доношење јединственог законика.

Душан Лакичевић је изразио незадовољство решењима новог Устава, првенствено зато што ниједна претходна изнета сугестија није имала утицај на израду Устава, а потом и тиме што нови Устав недовољно ефикасно штити нову државу и њен правни поредак. Ставовe је поткрепио илустрованим примером о немогућности изрицања смртне казне у случају атентата на председника СРЈ, на супрот могућности када је у питању атентат на председника СРС. Неминовно је ефикасност рада СУП-а угрожена чињеницом да нови Устав укида могућност одређивања притвора од стране органа унутрашњих послова, за разлику од супротних решења у упоредном законодавству (Аустрија, Велика Британија, САД). Томе допринеси и одредба која не дозвољава вршење претреса без сведока ради прибављања материјалних доказа, већ само ради хватања учинилаца кривичних дела и спасавања људи и имовине. *Vacatio legis*, од 2 године, по Душану Лакичевићу, довољно је дуг рок у којем уставна решења треба ускладити са друштвеним потребама.

Несумњив значај правосудних органа у процесу кривичног законодавства, истакао је, на почетку свог излагања, проф. др Љубиша Лазаревић и изразио жаљење због неоправданог одсуства представника врховних судова и министарства правде Србије и Црне Горе. Несхватљив је пасиван став врховних судова, образложен свођењем сопствене улоге само на примену права, у погледу иницирања законодавних измена, што теорија настоји да коригује праћењем кретања праксе и кривичним освртом на свеукупност законских решења. Да би се отклонили постојећи недостаци, али и остварила квалитативна сублимација позитивног, неопходно је формирање стручног органа, при републичком Министарству правде, који би имао улогу саветодавног тела и у том смислу креативно филтрирао предлог адвокатуре, правосудја и представника науке. Позитивна законска решења о избору судија и трајности судске функције, у великој мери неутрализују евентуалне грубе политичке притиске, али ипак остављају могућност неправилног деловања под утицајем јавног мишљења, хиперинфлације прописа, која води њиховом непознавању, а не треба занемарити ни постојање злоупотреба, које је, на жалост, тешко верификовати, да би се предузеле одговарајуће мере. Однос адвокатуре и правосудја не треба посматрати као интегрисање поступања, већ га треба успоставити на два основна принципа: законитости деловања и култура понашања.

Оправданост предлога о формирању Правосудног савета за избор судија и Стручног органа за предлагање измена, као и неопходност задржавања притвора одређеног од стране органа унутрашњих послова, истакла је и Гордана Стојаковић-Милошевић, заменик јавног тужиоца из Београда, и усмерила пажњу присутних на проблеме који су евидентни у раду тужилаштва, а које узрокују неусклађеност повчаних износа, као елементи бића кривичног дела, са инфлаторним кретањима и недореченост појединих законских решења нпр. прописивање тежег облика кривичног дела недозвољеног прекида трудноће, само када су наступиле теже последице за жену, а не и у случају наступања истих по дете.

Адвокат Милан Вујин сматра да нема оправдања преношење правосудних функција на друштво, код кривичних дела која се гоне по приватној тужби, јер то доводи до дуалитета надлежних органа, као ни задржавање могућности да притвор одреде органи унутрашњих послова. По питању вештачења у кривичном поступку, истакнута је потреба давање права тужиоцу и окривљеном да прибаве мишљења вештака по сопственом избору, које би имало карактер доказа, а ако доводи у питање већ дато мишљење вештака, суду наметало обавезу одржавања новог вештачења.

Судија Радован Кривоквапић, не само што је подржао предлог о формирању правосудног савета, него је предложио и његов могући састав (тројица судија, три научна радника, члан по положају министар правде, а као председник - председник Врховног суда), а такође се заложиио за евентуално успостављање снафских удружења судија и вештака. Као негативни окарактерисано је искључиво квалитативно формирање радних норми судија, при чему се занемарује квалитативни елемент - специфична тежина појединих предмета.

Мр Јован Ђурић дао је свој допринос дискусији, актуелизујући проблем независности судова, у светлости нерешеног друштвено-економског положаја, где је као веома индикативан навео пример енглеског правосудја, правилно уочавајући да независност судије није резултат искључиво изборне процедуре, већ и питање личног опредељења.

Силвија Пановић-Ђурић, асистент-приправник Правног факултета у Београду, истакла је нека од питања која намеће постојећи ситем мера безбедности:

- претпоставка за изрицање мере обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи не треба да буде "опасност за околину", већ околност да "здравствено стање учиниоца указује на потребу институцио-

налног третмана затвореног типа" (оваква формулација сходно би била примењема и на остале две медицинске мере безбедности);

- неприхватљиво је временско ограничење лечења на слободи, пошто је реч о медицинском третману специфичне природе (што је могуће покрепити и одредбом чл. 83. Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима), а и логичније је да се људска права пре могу злоупотребити слањем учиниоца у установу затвореног типа;

- координираним деловањем социјалних служби, психијатријских служби (било из дома здравља, или још адекватније у виду патронажне службе) и посебног органа при тужилаштву или судству, било би остварено превентивно деловање, што спречава да агресивна понашања прерасту у најтежа кривична дела;

- неопходно је укидање забране јавног иступања и као мере безбедности и као правне последице осуде;

- излишна је егзистенција правне последице осуде која по својој садржини одговара мери безбедности забране вршења позива, делатност и дужности, јер им је суштина истоветна.

Асистент-правник Правног факултета у Београду, Наташа Делић, дискусију је базирала на значају процеса персонализације личности, који треба малолетнику да омогући усвајање позитивних опшtedруштвених ставова, а затим истакла неопходност кривичног преиспитивања постојећег превентивног и репресивног система деловања на малолетне учиниоце кривичних дела:

- изостанак ефекта превентивног деловања, као последице недовољног друштвеног ангажовања;

- неефикасност васпитне мере упућивања у дисциплински центар и потреба њене замене ефикаснијим мерама у предстојећим законским изменама;

- позитивност решења из Предлога ЗИКС-а Србије, да васпитач може бити само лице са високом стручном спремом;

- питање оправданости чл. 184 (из Предлога ЗИКС-а Србије), по којем у трошковима смештаја и исхране малолетника, у другој породици, дисциплинском центру, васпитној установи, ВП дому, и посебној установи, учествују у целости или делимично родитељи или старалац, односно лица која су по закону дужна да издржавају малолетника, а досуђују се породици односно установи у којој се васпитна мера издржава, јер су честе ситуације да баш породица има значај кривичног фактора, што ће довести у питање иницијативу и ангажовање родитеља при изрицању и извршењу васпитних мера;

- неопходност интензивирања научноистраживачког ангажовања, како би била створена реална слика о малолетничкој делинквенцији на целокупној територији СРЈ.

Већина учесника Саветовања предложила је формулисање закључака који су се евидентно наметнули, како поднетим рефератима, тако и веома плодном дискусијом, и њихово прослеђивање законодавном одбору Скупштине и Министарству правде, јер је крајње време да усаглашени ставови теорије и праксе остваре утицај на законодавне промене у друштву, својим оживотворењем.

Саветовање има несумњив значај, и зато треба поздравити ентузијазам свих учесника у њиховим настојањима да дају свој допринос успостављању и функционисању правне државе и демократије.

*Наташа Делић, асистент-приправник
Силвија Пановић-Ђурић, асистент-приправник*